

H O T Ă R Î R E
pentru controlul constituționalității unor prevederi
din Statutul Curții Penale Internaționale

nr. 22 din 02.10.2007

Monitorul Oficial nr.161-164/19 din 12.10.2007

* * *

În numele Republicii Moldova,

Curtea Constituțională în componența:

Dumitru PULBERE - președinte, judecător-raportor
Alina IANUCENCO - judecător
Victor PUȘCAȘ - judecător
Elena SAFALERU - judecător
Valeria ȘTERBEȚ - judecător
Ion VASILATI - judecător

cu participarea grefierului Victoria Botnariuc, reprezentantului permanent al Guvernului la Curtea Constituțională Nicolae Eșanu, experților Raisa Botezatu, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție, Valeriu Botnari, adjunct al Procurorului General, și Eugenia Chistruga, viceministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene, reprezentantului permanent al Parlamentului la Curtea Constituțională Ion Mîțu, călăuzindu-se de art.135 alin.(1) lit.a) din Constituție, art.4 alin.(1) lit.a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.4 alin.(1) lit.a) și art.16 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară deschisă dosarul pentru controlul constituționalității art.1, art.4 alin.(2), art.27 și art.89 alin.(1) din Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale.

Drept temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea Guvernului Republicii Moldova, depusă la 16 iulie 2007, în conformitate cu prevederile art.24 și art.25 lit.b) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.38 și art.39 din Codul jurisdicției constituționale.

Prin decizia Curții Constituționale din 18 iulie 2007 sesizarea a fost acceptată spre examinare în fond și înscrisă în ordinea de zi.

În procesul examinării preliminare a sesizării Curtea a solicitat puncte de vedere Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Ministerului Justiției, Procurorului General, Centrului pentru Drepturile Omului, Centrului de Drept al Avocaților din Republica Moldova, Comitetului Helsinki pentru Drepturile Omului în Moldova, Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei, Universității de Stat din Moldova, Universității Libere Internaționale din Moldova.

Examinînd materialele dosarului, audiind informația prezentată de judecătorul-raportor și explicațiile participanților la proces, Curtea Constituțională

a constatat:

1. La 8 septembrie 2000 Republica Moldova a semnat Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale (în continuare - Statutul CPI), adoptat la 17 iulie 1998, în cadrul Conferinței diplomatice a Organizației Națiunilor Unite. În temeiul art.11 alin.(1) lit.b) din Legea nr.595-XIV din 24 septembrie 1999 "Privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova"¹, Statutul CPI urmează a fi supus procedurii de ratificare de către Parlament.

¹ M.O., 2000, nr.24-26, art.137.

Statutul CPI, presupunînd protecția sporită a cetățenilor, eficientizarea îndeplinirii justiției de către organele de drept și instanțele judecătorești naționale, prevede penalizarea persoanelor care se fac vinovate de comiterea crimelor de genocid, crimelor împotriva umanității, crimelor de război și crimelor de agresiune.

În sesizarea sa Guvernul Republicii Moldova a solicitat controlul constituționalității art.1, art.4 alin.(2), art.27 și art.89 alin.(1) din Statutul CPI.

Dispozițiile Statutului CPI supuse controlului constituționalității prevăd următoarele:

Art.1. Curtea

Curtea Penală Internațională se înființează ca o instituție permanentă, care poate să își exercite competența față de persoane pentru crimele cele mai grave, avînd un răsunset internațional în sensul prezentului statut. Ea este complementară jurisdicțiilor penale naționale. Competența și funcționarea sa sînt reglementate de dispozițiile prezentului Statut.

Art.4. Regimul și competențele juridice ale Curții

2. Curtea poate să își exercite funcțiile și competențele, potrivit prezentului Statut, pe teritoriul oricărui stat parte, iar printr-o convenție în acest scop, pe teritoriul oricărui alt stat.

Art.27. Lipsa pertinentei calității oficiale

1. Prezentul statut se aplică tuturor în mod egal, fără nici o distincție, bazată pe calitatea oficială. În special, calitatea oficială de șef de stat sau de guvern, de membru al guvernului sau al parlamentului, de reprezentant ales ori de agent al unui stat nu exonerează în nici un caz de răspundere penală, potrivit prezentului statut, și nici nu constituie ca atare un motiv de reducere a pedepsei.

2. Imunitățile sau regulile de procedură speciale care pot fi legate de calitatea oficială a unei persoane, în baza dreptului intern și a dreptului internațional, nu împiedică Curtea să își exercite competența față de această persoană.

Art.89. Predarea anumitor persoane Curții

1. Curtea poate prezenta statului pe teritoriul căruia o persoană este susceptibilă de a se afla o cerere, însoțită de documentele justificative indicate la art.91, vizînd ca această persoană să fie arestată și să îi fie predată și să solicite cooperarea acestui stat pentru arestarea și predarea persoanei. Statele părți răspund la orice cerere de arestare și de predare conform dispozițiilor prezentului capitol și procedurilor prevăzute de legislațiile lor naționale.

2. Potrivit art.135 alin.(1) lit.a) din Constituție și art.22 din Legea nr.595-XIV "Privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova", Curtea Constituțională exercită controlul constituționalității prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. Tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, recunoscute de Curtea Constituțională ca incompatibile cu Constituția Republicii Moldova, nu sînt puse în vigoare și nu sînt aplicate.

Fiind creată cu acordul statelor părți și funcționînd în baza principiului complementarității, a normelor și regulilor recunoscute și acceptate de comunitatea internațională, Curtea Penală Internațională garantează suveranitatea statelor în materie de justiție.

Conform art.114 din Constituția Republicii Moldova, justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești, care sînt specificate în art.115, articol care interzice înființarea de instanțe extraordinare și limitează funcționarea judecătoriilor specializate la anumite categorii de cauze.

Curtea Penală Internațională nu face parte din instanțele extraordinare, crearea cărora este interzisă de dispozițiile constituționale, nu substituie sistemul național de justiție penală, efectuînd investigații asupra celor mai grave crime și pedepsindu-le doar atunci cînd instanțele naționale nu sînt în stare sau nu doresc să facă acest lucru.

Statutul CPI, în preambul, consfințește angajamentul de a onora scopurile și principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite, extinzînd în mod considerabil posibilitățile de protejare a drepturilor și libertăților omului prevăzute de Cartă.

Potrivit art.4 din Legea Supremă, dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte, iar dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Crimele specificate în Statutul CPI sînt condamnate și de alte tratate internaționale la care a aderat Republica Moldova:

- Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid din 09.12.1948, ratificată la 10.09.1991².

²Tratate Internaționale, 1998, vol.I, pag.100.

- Convenția cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război din 12.08.1949, ratificată la 02.03.1993³.

³ Tratate Internaționale, 1998, vol.V, pag.126.

- Convenția cu privire la tratamentul prizonierilor de război din 12.08.1949, ratificată la 02.03.1993⁴.

⁴ Tratate Internaționale, 1998, vol.V, pag.55.

- Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante din 26.11.1987, ratificată la 09.07.1997⁵.

⁵ Tratate Internaționale, 1998, vol.I, pag.331.

- Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 10.12.1984, ratificată la 31.05.1995⁶.

⁶ Tratate Internaționale, 1998, vol.I, pag.129.

O parte din aceste convenții au devenit executorii pentru Republica Moldova înainte, iar altele după adoptarea Constituției.

În context Curtea Constituțională menționează că prin ratificarea Convenției pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid țara noastră s-a obligat să predea justiției internaționale orice persoană vinovată de săvârșirea unor astfel de infracțiuni.

Unul din principiile de bază ale dreptului internațional este principiul "*pacta sunt servanda*", care semnifică respectarea cu bună credință a tratatelor la care statul este parte.

Potrivit prevederilor constituționale cuprinse în art.8, Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional. Obligația privind respectarea și executarea tratatelor internaționale este stipulată și în art.19 din Legea nr.595-XIV "Privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova".

Un principiu executoriu este crearea de condiții pentru menținerea egalității și respectului față de angajamentele ce decurg din acorduri și alte norme ale dreptului internațional.

În această ordine de idei Statutul CPI este necesar a fi considerat de către Republica Moldova ca un mecanism de condamnare a crimelor de genocid, de agresiune, de război, împotriva umanității și în baza angajamentelor asumate prin ratificarea convențiilor internaționale precitate.

Prin Hotărârea nr.55 din 14.10.1999⁷ Curtea s-a pronunțat asupra interdependenței dintre actele normative naționale și tratatele internaționale, relevând că normele și principiile unanim recunoscute ale dreptului internațional sînt executorii pentru Republica Moldova în măsura în care ea și-a exprimat consimțămîntul de a fi legată prin actele internaționale respective. Prin urmare, executarea prevederilor tratatelor internaționale pe care Republica Moldova le-a ratificat este indiscutabilă.

⁷ M.O., 1999, nr.118-119, art.64.

În scopul executării tratatelor internaționale, a fost modificată și completată legislația națională penală. Astfel, genocidul, crimele de război, de agresiune, crimele împotriva umanității, specificate în art.5 al Statutului CPI, sînt pasibile de pedeapsă și conform Codului penal al Republicii Moldova, Partea specială, capitolul I, art.135-144.

Curtea Constituțională relevă că recunoașterea în art.12 al Statutului CPI a crimelor specificate în art.5 al Statutului ca fiind de competența Curții Penale Internaționale nu privează statul-parte de dreptul de a condamna persoanele vinovate de astfel de crime conform legislației naționale.

Potrivit art.17 din Statutul CPI, o cauză este considerată inadmisibilă de către Curte, dacă aceasta face obiectul unei anchete sau urmăriri din partea unui stat avînd competență în speță. Curtea admite cauza numai atunci cînd statul nu are voința sau capacitatea reală de a duce la bun sfîrșit ancheta ori urmărirea.

În conformitate cu art.18 alin.2 din Statutul CPI, statul este în drept să ceară procurorului Curții Penale Internaționale să i se transmită cauza pentru anchetare.

3. Constituția Republicii Moldova garantează imunitate Președintelui Republicii Moldova (art.81 alin.(2)), deputaților în Parlament (art.70 alin.(3)) și judecătorilor, inclusiv judecătorilor Curții Constituționale (art.116).

Potrivit art.27 alin.2 din Statutul CPI, imunitățile sau regulile de procedură speciale care pot fi legate de calitatea oficială a unei persoane, în baza dreptului intern și a dreptului internațional, nu împiedică Curtea să-și exercite competența față de această persoană.

Statutul nu limitează și nu exclude imunitatea persoanelor oficiale din stat prevăzută pentru perioada activității lor, precum și inviolabilitatea lor la nivel de legislație internă, ci stipulează tragerea lor la răspundere în cazul comiterii de infracțiuni condamnate de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și pe care aceasta s-a angajat să le respecte.

Legea nr.39-XIII din 07.04.1994 "Despre statutul deputatului în Parlament"⁸, în capitolul II, statuează în mod expres că deputatului i se poate retrage imunitatea în cazul comiterii unor infracțiuni.

⁸ M.O., 1994, nr.4, art.78.

Conform prevederilor constituționale, la discreția Parlamentului, Președintele Republicii Moldova poate fi lipsit de imunitate cu 2/3 de voturi ale deputaților aleși, dacă a săvârșit o infracțiune.

În baza legilor nr.544-XIII din 20.07.1995 "Cu privire la statutul judecătorului"⁹ și nr.317-XIII din 13.12.1994 "Cu privire la Curtea Constituțională"¹⁰, judecătorii și judecătoria Curții Constituționale sînt puși sub urmărire penală cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii și, respectiv, al Plenului Curții Constituționale.

⁹ M.O., 1995, nr.59-69, art.664.

¹⁰ M.O., 1995, nr.8, art.86.

Conform art.16 al Legii nr.1111-XIII din 20.02.1997 "Privind asigurarea activității Președintelui Republicii Moldova"¹¹, Președintele, în caz de expirare a mandatului, beneficiază de imunitate diplomatică.

¹¹ M.O., 1997, nr.16-17, art.180.

Legea cu privire la serviciul diplomatic nr.761-XV din 27.12.2001¹², în art.20 lit.d), stipulează că diplomații în perioada activității lor au dreptul la imunitate prevăzută de dreptul internațional, tratatele la care Republica Moldova este parte.

¹² M.O., 2002, nr.20, art.80.

Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice din 18.04.1961¹³, la care Republica Moldova a aderat la 04.08.1992, stabilește imunitățile agenților diplomați, care presupun condiții speciale de cercetare penală.

¹³ Tratatul Internațional, 1998, vol.IV, pag.37.

Conform art.16 din Constituție, toți cetățenii sînt egali în fața legii. Egalitatea în fața legii este consfințită și de art.5 "Principiul democratismului" din Codul penal al Republicii Moldova.

Curtea subliniază că prevederile legilor speciale și cele constituționale referitoare la imunitate vor fi interpretate prin prisma art.4 și art.8 din Constituție, deoarece imunitatea nu este un drept absolut al persoanei oficiale, opozabil tratatelor internaționale, ci este determinată direct de exercitarea unor funcții publice; ea privește doar capacitatea persoanei oficiale de a-și exercita atribuțiile de serviciu, fără a fi operabilă în cazul comiterii unei infracțiuni.

Dispoziția constituțională despre prioritatea reglementărilor internaționale privind drepturile omului are incidență asupra legilor și asupra altor acte normative interne. Această dispoziție vizează toate legile, indiferent de data adoptării lor. Prin urmare, prevederile Statutului CPI pot fi aplicate față de cetățenii Republicii Moldova, inclusiv față de persoanele oficiale.

Persoanele oficiale, care beneficiază de imunitate, pot fi puse sub urmărire penală și în baza legislației naționale, fiind respectate principiile generale stabilite de Statut. Numai în cazul în care condamnarea lor a fost formală, Curtea Penală Internațională poate cere să-i fie predate.

Coliziunea dintre normele speciale ale legislației naționale cu privire la imunitate și prevederile Statutului poate fi rezolvată prin aplicarea prevederilor constituționale referitoare la puterea juridică a actelor.

În baza celor expuse, Curtea constată că prevederile constituționale care se referă la imunitatea persoanelor oficiale au întindere numai față de activitatea lor publică fără a-i absolve, în cazul săvârșirii unei infracțiuni, de urmărirea și condamnarea penală conform Statutului CPI. De aici Curtea conchide că art.27 alin.1 din Statutul CPI, care prevede că Statutul se aplică tuturor în mod egal, fără nici o distincție bazată pe calitatea oficială, nu intră în contradicție cu dispozițiile constituționale.

4. Potrivit art.89 alin.(1) din Statutul de la Roma, Curtea poate prezenta statului pe teritoriul căruia o persoană este susceptibilă de a se afla o cerere, însoțită de documentele justificative indicate la art.91, vizînd ca această persoană să fie arestată și să îi fie predată.

Art.18 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova statuează că cetățenii Republicii Moldova nu pot fi extrădați sau expulzați din țară.

Statutul de la Roma face o distincție netă între predare și extrădare, definind predarea prin faptul pentru un stat de a preda o persoană Curții, în aplicarea prezentului Statut (art.102 lit.a), iar extrădare - prin faptul pentru un stat de a preda o persoană unui alt stat, în aplicarea unui tratat, a unei convenții sau a legislației naționale (art.102 lit.b).

Curtea accentuează că predarea și extrădarea constituie nu doar doi termeni diferiți, dar și două concepte distincte, atît după natura lor, cît și după subiecții implicați.

În cazul extrădării sînt implicate două state, care acționează în baza unui tratat internațional, la care ambele sînt parte, statul solicitat urmînd să verifice dacă statul solicitant garantează persoanei drepturile materiale și procesuale consfințite de tratatul respectiv și de normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

Predarea persoanei către Curtea Penală Internațională se efectuează la cererea acesteia și poate avea loc numai atunci cînd există în speță o decizie asupra admisibilității.

Corelînd art.89 alin.(1) din Statutul de la Roma cu art.18 alin.(1) din Constituție, Curtea relevă că, în cazul predării cetățenilor Curții Penale Internaționale, ei vor beneficia de protecția statului.

În temeiul celor enunțate, Curtea Constituțională constată că prevederile Statutului CPI, în speță prevederile art.1, art.4 alin.(2), art.27 și art.89 alin.(1), nu depășesc cadrul constituțional, mecanismele de aplicare a acestora putînd fi soluționate atît prin mijloace legislative, cît și interpretative.

Pentru motivele arătate, în temeiul art.140 din Constituție, art.26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.60 lit.c), art.61 și art.64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. Art.1, art.4 alin.(2), art.27 și art.89 alin.(1) din Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, adoptat la 17 iulie 1998, în cadrul Conferinței diplomatice a Organizației Națiunilor Unite, sînt compatibile cu prevederile Constituției Republicii Moldova.

2. Prezenta hotărîre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE

Dumitru PULBERE

Chișinău, 2 octombrie 2007.

Nr.22.